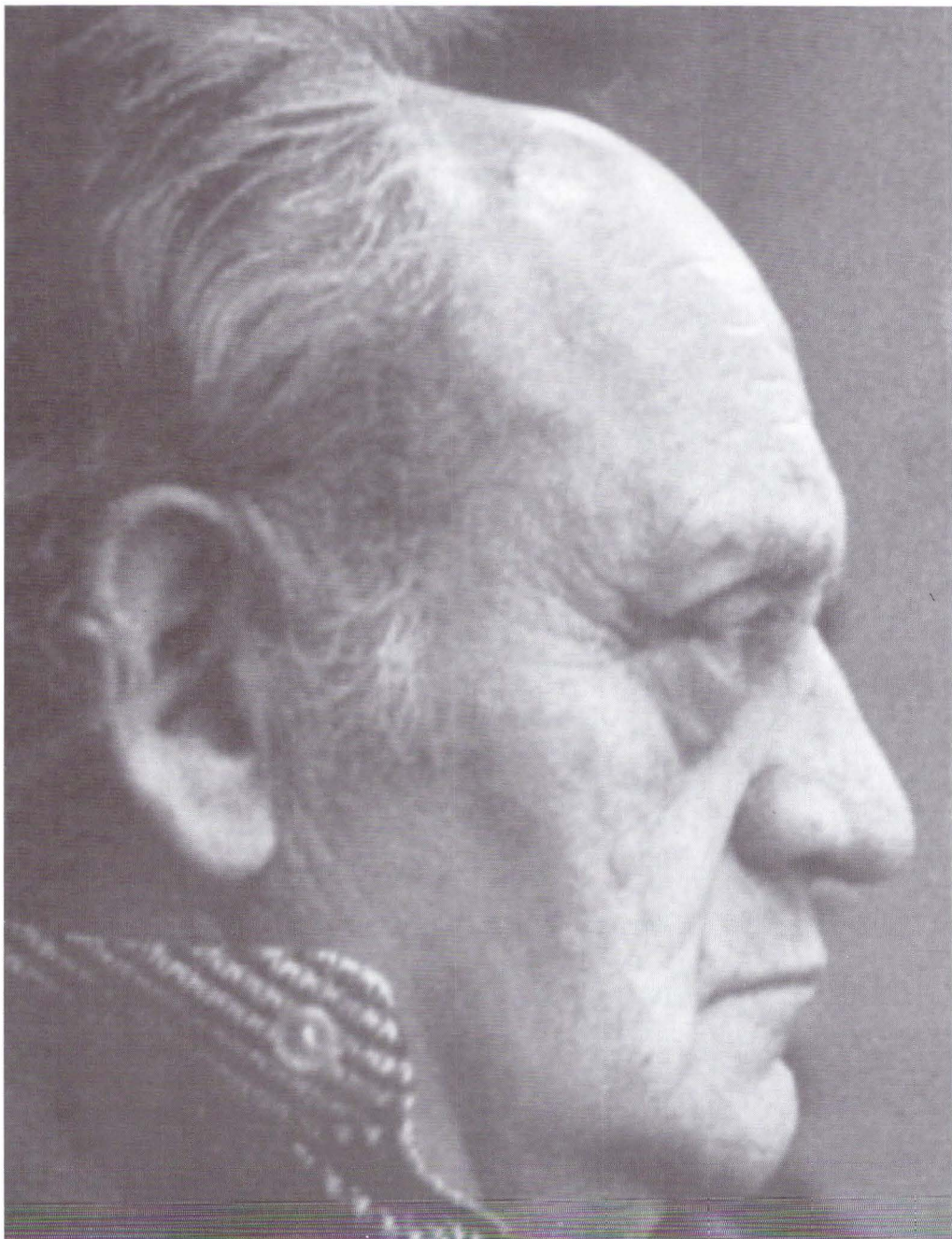

Oana BORȘ

Întru amintirea lui Harag György

Arta teatrului, condamnată la efemeritate, trăiește doar prin imaginea înghețată în litera paginii de hârtie sau în transpunerea pe pelicula de film. Devenind memorie, își pierde însă inefabilul, își pierde forța de a transmite energiile spectacolului viu. Cei care au fost martorii clipei trecute vor reclama întotdeauna pierderea. Cu toate acestea, din fărâme, noi ceilalți, cu regretul de a nu fi contemporani cu tot ceea ce am vrea să fim contemporani, ne construim propria imagine, dând lumină unui chip care, altfel, ar fi un nume undeva, în istoria teatrului.

Zilele Harag. În mijloc de toamnă, 75 de ani de la naștere marelui regizor, 15 de la trecerea lui spre alte tărâmurii. Amfitrion – Teatrul Maghiar de Stat din Cluj, loc unde Harag György și-a petrecut cei din urmă 11 ani de viață și creație, loc ce se consideră a fi continuator al tradiției Harag, așa cum mărturisea directorul teatrului, discipol al maestrului, regizorul Tompa Gábor. Continuator nu în sensul preluării mijloacelor sau metodei, ci întru căutarea permanentă și neliniștită de noi mijloace de expresie, întru nevoia de „privire proaspătă asupra lumii și a vieții”, de prezență în contemporaneitate. „Pentru Harag, teatrul era locul unde oamenii de limbi diferite vorbesc aceeași limbă. În pofida faptului că a trăit momente de infern în lagăr, ca regizor a fost deasupra națiunilor”.

Mulți dintre cei a căror existență a avut cândva un punct de intersecție cu a lui, fie doar ca simpli spectatori, s-au oprit pentru o săptămână aici. Cu ajutorul lor, personalitatea lui Harag a îmbrăcat formă, arta sa a reînviat, spiritul său a devenit prezență. ... Imagine fotografică, cuvânt rostit sau scris (s-au lansat cărțile: *Harag György, regizorul magician* de Matz Katalin și *Regia – Harag György*) și spectacole–memorie și de memorie proiectate pe cortina trasă a scenei: *Guvernatorul lui Caligula* de Székely János, Teatrul Cetății Gyula; *Unchiul Vania* de A.P. Cehov, Teatrul Maghiar Novi Sad; *În stație* de Gao Xingjian, Teatrul Maghiar, Novi Sad; *Furtuna* de Ostrovski, Teatrul Kisfaludy, Győr; *Livada de vișini* de A.P. Cehov, Teatrul Național, Târgu Mureș. Poposind spre mijlocul manifestării, întâlnirea mea cu creația regizorului a însemnat doar întâlnirea cu ultimele două spectacole–proiecții programate. Sala de teatru în care intram dimineața, tristă, amputată – scena își pierduse adâncimea devenind ecran plat – și-a recâștigat de fiecare dată profunzimea, a căpătat dimensiune, a fremătat în zgomotul tensiunilor ascunse, dând, pentru mine, numelui, chip pregnant și imagine vie...

Teatrul Maghiar de Stat din Cluj a transformat acest prilej și într-unul de sărbătorire: a artiștilor săi (prin desemnarea a nouă membri onorifici, actori, regizori, scenografi, care, de-a lungul timpului, s-au dăruit scenei de aici), a activității sale din ultimele 12 stagiuni (prin lansarea monografiei în limba maghiară *De la „În stație” la „Sfârșit de partidă”*).

Și cum Thalia patronează o artă a imediatului, nu se putea face o reverență întru aducere aminte a unui om al scenei fără actul viu. Teatre prin care Harag

a fost călător au venit spre a i se închina: Teatrul Maghiar din Novi Sad cu *Șase personaje în căutarea unui autor* de Luigi Pirandello, regia George Ivașcu; Teatrul de Comedie Budapesta cu *The Skriker* de Caryl Churchill, regia Zsótér Sándor; Teatrul Național Târgu Mureș, Compania „Tompá Miklós” cu *Deșteptarea primăverii* de Frank Wedekind, regia Anca Bradu; Teatrul de Nord Satu Mare, Compania „Harag György” cu *Amadeus* de Peter Shaffer, regia Kövesdy István; Teatrul de Comedie București cu *Iluzia comică* de Corneille, regia Alexandru Darie. Teatrul gazdă a oferit trei spectacole marcante: *Mizantropul* de Molière, regia Tompa Gábor, *Livada de vișini* de A.P. Cehov, regia Vlad Mugur, și, tot în regia lui, *Așa e (dacă vi se pare)* de Luigi Pirandello, cea mai recentă premieră. Destul de obișnuit pentru Vlad Mugur a reconstrui pe diferite scene un spectacol, *Așa e (dacă vi se pare)* are deja o experiență craioveană de aproape un an. Îmbrăcând însă un alt trup, contururile se schimbă, se deplasează, dau o nouă viață țesăturii ideatice, o nouă încărcătură. Tensiunea acută izbește pereții și ricoșează cioplind muchii ascuțite, căci spațiul mai strâns, înghesuit, apasă și copleșește. Dacă în spectacolul de la Craiova domina savoarea cu care personajele–judecător disecau realitatea aflată *întotdeauna* dincolo de ele, disecau incapacitatea familiei Ponza de a-și opri în formă fixă fluxul existenței, acum, aici, se instalează și se respiră fiorul neliniștii. Teama de propria discontinuitate, de propria neputință...

Ultima zi a manifestării s-a încununat cu un triptic al „livezii de vișini” – meditație asupra stării de criză. Criza ființei pustiite la sfârșitul drumului, când legătura cu viața – tunel al timpului – se prăbușește cu zgomot, absorbind, în lumina difuză lumea, și făcând loc singurătății pasului în moarte. Golul împânzește spațiul cu strigăt asurzitor de tăcut. Un testament și, poate mai mult decât atât – patima trăirii și tristeții, gândul lui Harag rămas pentru totdeauna în scenă. Și apoi, criza unui univers ce se pierde, se năruie lăsând în urmă amintirea pătrunsă prin toți porii. Varul pereților căzuți cu care Liubov din *Livada...* lui Mugur se mânjește, arde ființa și rămâne rană pe veci. Pe veci... ca memoria paginii-eseu (*Livada de vișini, teatrul nostru – jurnal de spectator* de George Banu, lansată aici) asupra „enigmei livezii de vișini”, unde imaginea se întoarce în pagină și dă cuvântul meditației asupra destinului ei, destinul teatrului. Suflul livezii tăiate pătrunde adânc, ca o interogație, în orice act, gest și cuvânt ce-și găsesc eco-ul pe scenă: „Ce-i de făcut atunci când, asemeni lui Liubov care mărturisea: «Viața mea n-are sens fără livada de vișini»?”, spunem și noi: «Viața noastră n-are sens fără teatru»?”. Pentru că „nu putem să găsim răspunsul, trebuie să-l căutăm în numele acelei «livezi lăuntrice» care a devenit «teatrul nostru»...” spunea George Banu și, poate, Mugur și, poate, Harag...